

Samenvatting van het project

Ringland is in alle opzichten ‘nieuwland’ en dit zowel politiek, ruimtelijk als sociaal. Ringland komt voort uit een opmerkelijke vorm van publiek-civiele samenwerking. Burgerinitiatief ligt aan de basis van het project. Tot nu werd het grootste deel van de tijd gespendeerd aan ruimtelijke visievorming. Burgers werden betrokken bij de verdere uitwerking, maar in sociaal opzicht blijft het nieuw terrein nog onvoldoende ontgonnen.

In het ontwerpproces “Over de Ring” o.l.v. intendant D’Hooghe, waren 6 ontwerpteams aan de slag. In een co-creatief proces werkten de teams zowel een lange termijnvisie uit voor de volledige overkapping van de Ring, als strategische projecten die op korte termijn een verbetering van de leefbaarheid kunnen bewerkstelligen. Beide samen geven eerste inzichten in de mogelijkheden voor nieuwe stadsontwikkeling. De verbetering van de omgevingskwaliteit door leefbaarheidsmaatregelen zoals bermen en schermen, alsook de nieuwe verbindingen tussen wijken die ontstaan onder de vorm van bruggen en overkappingen van verschillende omvang, creëren nieuwe potenties, maar ook nieuwe opgaven voor de stad in de Ringzone. Medio 2018 werden 18 projecten geselecteerd als eerste fase in de verbetering van de leefbaarheid in de Ringzone voor een bedrag van 1,250 mio euro.

De focus van het ontwerpproces “Over de Ring” lag op de leefbaarheidsmaatregelen t.a.v. de Ring. De focus van voorliggende conceptsubsidie ligt op de nieuwe sociaal-ruimtelijke opgaven die hierdoor ontstaan. Wijken die tot vandaag van elkaar gescheiden zijn door de barrièrewerking van de infrastructuurbundel zullen in de toekomst met elkaar verbonden worden door nieuwe verbindingen en/of nieuwe gedeelde en publieke ruimte en bijkomend stedelijk weefsel. Een dergelijk project draagt ogenschijnlijk niets dan potenties in zich. Toch schuilt hierin een zeer complexe socio-economische, maatschappelijke en ruimtelijke opgave. Deze houdt een zoektocht in naar een passend samenspel van voorzieningen, activiteiten, vormgeving, typologie, ... om beide stadsdelen niet enkel fysiek maar ook sociaal en mentaal met elkaar te verbinden en een publiek-civiele samenwerking die dat samenspel kan dragen.

Daarnaast zal het ook nog minstens tien jaar duren voordat wijken die door infrastructuur van elkaar gescheiden zijn, worden verbonden. In die tien jaar worden de wijken extra van elkaar gescheiden door een gigantische werf. In deze tussentijd is er veel aandacht voor deze wijken nodig. Naast veel informatie en omgevingsmanagement om de werf leefbaar te houden, kan een programma van sociale interventies, tot stand gekomen in publiek-civiele samenwerking, de kiemen blootleggen voor een verbindende programmatie op de overkapping.

Omschrijving van de onderzoeksopdracht

Omwillen van de vooropgezette mijlpalen moeten op korte termijn nieuwe inzichten worden verworven, methodieken worden uitgetest en publiek en civiele capaciteiten worden opgebouwd. Mede door de schaal, de complexiteit en de snelheid waarmee het project nu richting uitvoering gaat, hebben de stadsdiensten nood aan bijkomende concepten en methodieken. Het proces van de conceptsubsidie heeft de bedoeling om enerzijds het programma van sociale interventies (‘het derde communicatiespoor’) een duidelijk kader geven, anderzijds methodische benaderingen te ontwikkelen en te testen.

Specifiek voor deze opdracht wordt gekeken naar verbindingen tussen zeer verschillende wijken, die op het eerste zicht niet automatisch een indicatie geven voor een match. Uitdaging is om de juiste

ruimtelijke en programmatische voorwaarden te creëren om in de verbindende nieuwe ruimte de onderscheiden wijken te bedienen en op elkaar te betrekken en 'gedeeld' te maken. Wat ontbreekt is gedegen kennis van processen en mechanismen die informele contacten tussen mensen stimuleren of hinderen, die gebruikers juist wel of niet naar welbepaalde plekken leiden en een publiek-civiele samenwerking die dit kan ondersteunen en begeleiden.

Twee projectgebieden worden als case study naar voor geschoven. Het betreft telkens wijken die zowat op elk vlak – socio-economisch, demografisch, morfologisch, typologisch, ... - verschillend zijn en in de nabije toekomst naaste burens kunnen worden:

- Tussen **het Kiel en de Tentoonstellingswijk** ligt reeds een light-kap. De kap is letterlijk zo licht dat ze geen bijkomend programma kan dragen. De verkeerswegen aan beide zijden doen het verbindend karakter teniet. Hier valt uit te leren. Verder noordelijk wordt een aansluitingscomplex verplaatst en als onderdeel van de eerste fase projecten een bijkomende kap gepland. Zo komt heel wat ruimte vrij tussen 2 extra muros wijken: het volkse Kiel en de residentiële Tentoonstellingswijk.

- Tussen **Luchtbal en Merksem** is een kap geselecteerd ter hoogte van Luchtbalstation. Hoe de sociale hoogbouwwijk Luchtbal connecteren met het meer residentiële Merksem?

De onderzoekers kunnen in hun offerte van deze voorgestelde wijken afwijken indien dit grondig wordt beargumenteerd.

Als **output van de conceptsubsidie** wordt verwacht:

1. ontwikkeling van methodiek van kwalitatieve analyse (in aanvulling op de reeds bestaande kwantitatieve analyse door de stedelijke diensten ontwikkeld), die ook voor dergelijke gebieden en uitdagingen kan worden ingezet;
2. toepassing van de methodiek op twee casestudies (overkapping tussen Merksem en Luchtbal en tussen het Kiel en de Tentoonstellingswijk) met als eindresultaat de nodige input voor de voor de geselecteerde stadsontwikkelingsprojecten;

Het onderzoek brengt zeker de volgende zaken in kaart:

- De reële of te verwachten weerstand en hoop in de testcases t.o.v. een overkapping en t.o.v. de aanstaande werf;
 - De behoeften en wensen van de verschillende wijken;
3. Op basis van deze analyse verwachten we een voorstel van een programma van sociale interventies voor de twee projectgebieden dat in publiek-civiele samenwerking gerealiseerd kan worden. Het programma van sociale interventies kan o.a. bestaan uit tijdelijke invullingen, ruimtelijke interventies die als testcase kunnen dienen, acties en evenementen, maar steeds met een duidelijk sociaal doel voor ogen. De onderzoekers worden aangemoedigd om al een experiment op te zetten, met aandacht voor hoe burgers en overheid hierrond samen kunnen werken. Minimaal leggen ze contacten met sleutelfiguren en geven ze die contacten door aan de stad.
 4. Het onderzoeksteam zorgt voor capacity building bij de stad en betrokken burgers, zodat de aanpak van dit onderzoek kan worden herhaald door de stadsdiensten (sociale planning, team communicatie en participatie, participatiemedewerkers van de districten) bij andere overkappingsprojecten.
 5. De voorstellen die hieruit voor de verschillende case studies volgen worden ook ontwerpmatig verbeeld, gedeeld en getoetst op hun potentiële bijdrage tot publiek-civiele samenwerking.
 6. optioneel: reflectie t.a.v. de kritische succes- en faalfactoren in buitenlandse overkappingsprojecten, op basis van een ontrafeling van het ontwerp van programma en ruimte.

Rekening houdend met het belang van de verwachte inzichten en methoden, en met de uitdrukkelijke wens om dit conceptsubsidieproces in complementariteit samen met meerdere stedelijke diensten en andere stedelijke actoren uit te werken, is het cruciaal om:

- de conceptsubsidie niet op te sluiten binnen de overkappingsdiscussie, maar breed na te denken over de sociaal-ruimtelijke regierol en de vormen van geïntegreerd publiek-civiel opdrachtgeverschap/beleid die daar voor nodig zijn;
- met deze conceptsubsidie voorbij de klassieke beleidskokers en onderscheid tussen publieke sector en civiele samenleving te denken en te werken;
- na te denken hoe deels generiek kan worden gewerkt en hoe tegelijkertijd ook maatwerk te voorzien (bv. omwille van verschillen in draagkracht van de overkapping).

Samenwerking met de stad, de ontwerpteams en de intendant

De stad heeft zelf reeds kwantitatieve analyses gemaakt in voorbereiding van het ontwerpproces over de ring, en zal deze informatie ter beschikking stellen. Bij aanvang van de conceptsubsidie zal er bijgevolg voor het multidisciplinair team ter beschikking zijn voor elke case study:

- De visienota's van de ontwerpteams "over de Ring";
- Het verslag en de input vanuit het co-creatieproces;
- De kwantitatieve analyse op projectniveau;
- Een actorenkaart.

Daarnaast is het ook de ambitie om de conceptbegeleiding vanuit verschillende stadsdiensten (omgevingsanalyse, sociale planningscel, dienst communicatie en participatie, ...) op te volgen zodat de ontwikkelde methodiek na de conceptsubsidie ook kan doorwerken in de reguliere werking van de stad.

Het onderzoeksteam werkt aan een duidelijk gescheiden opdracht, maar zal uiteraard moeten overleggen met de betrokken ontwerpteams, en de intendant.

Competenties nodig in het multidisciplinair team

De competenties die hierbij moeten worden ingezet zijn te vinden in de disciplines antropologie, sociologie, sociale geografie, ruimtelijk ontwerp en/of beleidswetenschappen.